

oplysning om hospitalets historie lige fra fundatsen i 1558 til den nugældende fundats fra 1936.

Bogen bygger hovedsagelig på utrykt materiale i hospitalets meget righoldige arkiv, som forfatteren har udnyttet grundigt. Fremstillingen er omhyggeligt dokumenteret ved henvisning til de benyttede kilder. Bogen er smukt udstyret og bortset fra en enkelt lidt for flot ytring overordentlig solid.

Carl Lindberg Nielsen.

Olav Christensen, Magnus Mikkelsen og Hans Neumann (red.): *Fra Gelsbro til Lillebælt. Hjemstavnsbog for Haderslev By og Amt. (Udgivet af Haderslev By og Amt). 1958. 236 s. og 3 kort.*

Med det hovedformål at fremskaffe et hjælpemiddel til hjemstavnundervisningen i de ældre klasser i skolerne har Haderslev by og amt udgivet en hjemstavnsbog med den for udenforstående ikke helt klare titel: *Fra Gelsbro til Lillebælt*. Lillebælt betegner amtets østlige grænse, medens Gelsbro skal markere amtets vestlige skel. Gelsbro ligger vest for Gram, hvor Haderslev, Ribe og Tønder amter støder sammen.

Redaktionens medlemmer kommunefuldmægtig Olav Christensen, overlærer Magnus Mikkelsen og museumsdirektør Hans Neumann har fået hjælp af talrige bidragydere. Bogen prætenderer ikke originalitet, dens formål er pædagogisk og populært, og det betegner utvivlsomt et fremskridt, at hjemstavnundervisningen har fået dette hjælpemiddel, ikke mindst de talrige illustrationer er af værdi, men der savnes kort. Bortset fra 2 kort over Haderslev by og et oversigtskort over amtet er bogen kun småt forsynet med det pædagogiske instrument, som kortskitsen udgør. Bl. a. ville en oversigt over den gamle herredssinddeling være på sin plads, tilsvarende en over-

sigt over Haderslev amts omfang til skiftende tider, ligeledes kunne det være godt at få støtte af et kort ved klarlæggelsen af grænsen mellem Ribe stift og Slesvig stift. Der kunne nævnes talrige andre emner, som lod sig illustrere på denne vis, og det var måske en opgave for redaktionen at træde sammen igen for at tilvejebringe et korthæfte, der kunne bruges side om side med bogen.

Troels Fink.

T. Tobiassen Kragelund (†): *Vestjyske markeder. Limer og karbørster. (Engers Hansens forlag, Esbjerg, 1956). 97 s.*

Den flittige folkelivsforfatters sidste bog følger ikke væsentligt nye træk til de emner, han beskæftigede sig med. Gamle fortællere har berettet for ham om deres oplevelser på markeder i Ribe, Varde og Ålbæk, og da de små skildringer gengives som helheder, har temmelig mange gentagelser ikke kunnet undgås. Det samme forhold gør sig gældende i bogens andet afsnit, der behandler den særlige vestjyske produktion af og handel med koste og karbørster. Sammen med lertøjet spillede de en betydelig rolle for livets opretholdelse for beboerne i mange hedesogne. Tobiassen Kragelund havde et åbent øre for de morsomme historier, og han har velvilligt strøet dem ud også her; et par af dem er endog særdeles morsomme.

Finn H. Lauridsen.

Morten Borup: *Peder Hjort. (Rosenkilde og Bagger, 1959). 224 s.*

Litteraten Peder Hjort var en urolig og samtidig en usmidig ånd. Hans navn dukker gang på gang op i det 19. århundredes åndshistorie og politiske historie, uden at han på noget tidspunkt var en central figur. Mest kendt er vel hans deltagelse i Bagge-

sen-Oehlenschläger-fejden, hvor han første gang demonstrerede den hensynsløse og unænsomme tone, der altid karakteriserede ham i de mange polemikker, han vikledede sig ind i. Senere vendte han sig i sin litterære kritik mod sin fordums helt, Oehlenschläger, og hans kritik havde i det hele et negativt præg. – Som lærer ved Sorø akademi kastede han sig over filologien og udgav en tysk grammatik, der i Kapers og senere Houken og Stenbjerres bearbejdelser stadig er i brug. Desuden udsendte han læsebogen »Den danske børneven«, som fik en overordentlig stor udbredelse. – Efter akademiets ophævelse i 1849 bosatte Hjort sig i København og dyrkede sine politiske interesser som helstatspolitikken publicistiske forsvarer.

På alle felter viste Peder Hjort sin usædvanlige begavelse. Carl S. Petersen har kaldt ham »et af dansk litteraturs stærkeste hoveder« og Paul V. Rubow har givet ham en ganske smuk placering i dansk litterær kritiks historie. Alligevel er det karakteristisk, at det meste af, hvad han beskæftigede sig med, forblev fragmentarisk. Og det er lige så karakteristisk, at trods al den respekt for Hjorts intelligens, især som den ytrer sig i hans litterære kritik, der præger Morten Borups store biografi af ham, er det et såre diffust og aldeles ikke sympatisk billede, bogen tegner af ham.

Som det var at vente, behandler Borup først og fremmest Hjorts litterære indsats. Uden at der vel føjes mange nye træk til, giver bogen et ganske fyldigt indtryk af Hjort som kritiker og tænker. Forfatteren siger selv, at han med mange citater har villet skabe en slags »Hjort-antologi, der kan lette læseren arbejdet med at finde frem til hans ledende tanker«. Det må vist siges at være lykkedes. Men Hjorts hele virksomhed var så omfattende og så spredt, at den valgte fremgangsmåde egentlig ikke hjælper den udenforstående til at skabe orden

i det myldrende kaos, der udgøres af Hjorts produktion. På den måde gives naturligvis også et indtryk af hans virksomheds karakter, men det gør ikke bogen let at læse.

Hjorts politiske virke er med hensigt skildret ret summarisk. Det er der ikke sket større skade ved, fordi hans indsats næppe var synderlig betydningsfuld. I hvert fald får man ikke gennem hans arbejde som halv-officiel pennefører for helstatsfolkene noget nyt at vide om hans personlighed. Noget andet er, at Hjorts store efterladte arkiv indeholder en mængde stof til belysning af bl. a. helstatspolitikken og de af tidens fremtrædende politikere, han havde forbindelse med.

For Hjorts vedkommende knytter den største politiske interesse sig til hans forbindelse med hertug Christian August af Augustenborg. Bekendtskabet gik helt tilbage til udenlandsrejsen i Hjorts unge år, og det styrkedes af en kraftig konservatisme, som han delte med hertugen. I 1840-erne, da hertugen var dybt inde i sine dynastiske og slesvig-holstenske kombinationer, gik Hjort så vidt som til at give ham gode råd om, hvordan han skulle bane vejen til den danske trone for den augustenburgske familie.

En del af dette var kendt i samtiden, og det kom til at koste Hjort adskillige ærgrelser efter 1848. Men det blev aldrig klart, hvad han dybest set havde tænkt sig med sine råd til hertugen. Samtidig med, at han 1844-46 færdedes på Augustenborg og korresponderede livligt med hertugen om politiske materier – noget lignende gjorde Tscherning jo i øvrigt på samme tid – skrev han skarpe artikler mod slesvig-holstenerne og de tyske angreb på det danske sprog i Slesvig. Hans nationale alibi var således i orden, men det undrede alligevel både hans venner og hans fjender, at han vovede sig så langt ud med augustenborgerne.

Hjort oplyste heller aldrig selv samtiden om, i hvor høj grad han egentlig

sympatiserede med de folk omkring hertugen, der ville have denne på den danske trone, og som søgte kontakt med danske kredse i den anledning. Hertugens rådgivere har i hvert fald i visse øjeblikke syslet med den tanke, at Hjort kunne blive nyttig i denne sammenhæng. At en mand som Wegener, Hjorts gamle kollega fra Sorø, aldrig var tryk ved ham, kan således have haft sine gode grunde.

Men heller ikke nu, da hertugens arkiv er tilgængeligt, og man har Hjorts breve til ham, er det muligt at give en helt klar fremstilling af dette forhold. Antagelig skyldes det det dobbelte og det svingende, som man oftest kan iagttage i Hjorts synspunkter og i hans færden. Man kan derfor ikke dadle Borup for, at han ikke har givet en udtømmende skildring af Hjorts forhold til augustenborgerne. En del af Hjorts breve til hertugen er i øvrigt havnet mellem de Danneskjold-Samsøeske papirer, hvorfor de ikke har været tilgængelige for forskningen. Meget kan de næppe heller bidrage til det nævnte problems løsning.

Nogen let tilgængelig personlighed er Hjort således ikke. Det er imidlertid et vidnesbyrd om Morten Borups dybe fortrolighed med Hjorts produktion og med tidens litterære og åndelige klima, at han alligevel har kunnet tegne et billede af ham. For læseren er det dog nok sværere at aftvinge Hjort den sympati, som bogens forfatter trods alt nærer for ham. Borup indrømmer vel, at Hjort »ikke har været nogen udelt tiltalende person«, men når han i bogens sidste linie kalder ham »den store uro i sin tids Danmark«, er det udtryk for en velvillig vurdering, som dog nok placerer Hjort på en altfor fremtrædende plads i sin samtid. Vel var der altid uro om ham, men de fleste i datiden følte ham nok oftest blot som et overfladisk irritament. Hans personlighed og hans

åndsform hindrede ham, trods hans begavelse, i at virke på andre og skaffe sig indflydelse. *H. P. Clausen.*

Ordbog over Danmarks Plantenavne. Udg. af Det danske Sprog- og Litteraturselskab ved Johan Lange. Bd. I. (Ejnar Munksgaards forlag, 1959).

De to første bind skal med udgangspunkt i den latinske systematik bringe en fuldstændig fortegnelse over de danske plantenavne, der fra de ældste tider er blevet bragt i anvendelse. Ja, forfatteren udfylder endog de til nu tomme rubrikker med egne forslag om lån fra norsk og svensk. Det 3. bind vil blive et register over de danske navne. Det kan allerede af det første bind ses, at der her er tilvejebragt et meget fyldigt supplement til både Ordbog over det danske sprog og Otto Kalkars Ordbog til det ældre danske sprog, idet der med en utrolig grundighed er excerperet alt fra både ældre og yngre såvel folkelig som videnskabelig terminologi, ligesom alle tidligere forskeres samlinger er indarbejdet. Den videnskabeligt set betydeligste indsats har Johan Lange dog uden tvivl ydet derved, at han har sat hele sin botaniske sagkundskab ind på at få opklaret, hvilke egenskaber ved planterne det er, som i hvert enkelt tilfælde har givet anledning til deres navne. Den sprogvidenskabelige kontrol, som tilsynet – de to ordbogsredaktører H. Juul-Jensen og Kaj Bom – har ført med de etymologiske afsnit, er en garanti for værkets høje videnskabelige kvalitet.

Niels Age Nielsen.

Hugo Matthiessen: Hærvejen. En historisk-topografisk studie. (Gyldendal, 1959). 133 s. og 15 plancher.

Hugo Matthiessens klassiske studie foreligger her i en 5. udgave. Indholdet er uændret, opsætning og udstyr særdeles nydelig.